

na leto, je vsled verskih homatij tako sramotno propadla, da jih je štela le še nekaj tucatov; juristični oddelek se je moral celo zapreti, ker ni bilo učencev!

Pa ker Böhmi hoče, da je reformacija „die grösste Weltbegebenheit seit der Stiftung des Christenthums und die grösste That des deutschen Volkes“, zato zgodovini obleko preobrača!

Debela historična laž je Böhmov izrek: „Die Kirchenreformation war auch eine Reformation der Schule, ja der gesamten Erziehung“, ako se tudi na ljudsko šolo oziramo. Kdo nam to dokaže? Luter sam! V tistem glasovitem pismu „an die Bürgermeister und Rathsherrn etc.“ iz leta 1524 (kterega zna Böhmi tako lepo zasukati) piše Luter: „In deutschen Landen lasse man jetzt allenthalben die Schulen zergehen!“ „Die hohen Schulen werden schwach, Klöster nehmen ab und will solches Gras dürrer werden, und die Blume fällt dahin!“

Kako se to vjema? Böhmi terdi, da pred reformacijo „war die Schule ... gefallen und verfallen“, njegov prerok Luter pa, ki je stvar od blizo gledal, ravno nasproti slovesno piše: „jetzt“ — t. j. med reformacijo — „lässt man allenthalben die Schulen zergehen!“ Böhmi vidi pod vplivom reformacije krasno „cvetkó“ rasti in razcvitati se, Luter pa mu ugovarja, da ga oko goljufa, da cvetka je le pred lepo cvela, vsled reformacije pa se je jela osipati in veneti!

Seveda Luter ni tacega propada sebi pripisoval, marveč po svoji (že pred omenjeni) navadi si je vest utolažil in vse pripisoval le — hudíču: „Unter dem Papstthum habe der Teufel seine Netze ausgebreitet durch Aufrichtung von Klöstern und Schulen, dass es nicht möglich war, dass ihm ein Knabe hätte sollen entlaufen, ohne sonderlich Gottes Wunder, jetzt dagegen wolle er, weil seine Stricke durch Gottes Wort verrathen worden, gar nichts lassen lernen“.

Iz vsega tega bo menda razvidno, da je po katoliških šolah brez potrebe, veliko si glavo beliti z Lutrom — pedagogom! Morda utegne biti njegova naj večja zasluga ta, da je pričel „Schulzwang“; to „silo“ pa je rabil le iz sile, ker prostovoljno ni nihče maral za njegovo šolo, kajti med družimi slabimi znamenji šole (resp. ljudstva) je tudi to, če je treba prav veliko siliti vanjo.

(Konec slédi.)

Jernej Kopitar.

Kopitar i Slovani. — Kar je ruski A. Vostokov, kar česki J. Dobrovský, to je po svoje slovénski J. Kopitar Slovanom v njihovem slovstvu.

„Kopitarjeva zasluga je, da nam je vednost rodila slavnega Miklošiča; i kaj bi bila slovanska filologija brez Kopitarja in Miklošiča? —

Kopitarjeva zasluga je dalje, da imamo na Dunaju (dr. Miklošič), v Gradcu (dr. Krek), v Pragi (dr. Hattala) in po drugih vseučiliščih stolice za slovansko filologijo, da se v Parizu (L. Leger), v Berolinu (dr. Jagić), v Lipskem (A. Leskien) in po drugih nemških univerzah predava slovansko jezikoslovstvo" (cf. Soča 1877 br. 45).

Kakor se je proti gerdemu nemškutarjenju domá že potegoval „für eine permanente Kanzel der Krainischen Sprache an der Theologie" (Gramm. pg. 56) in jo je tudi dosegel v Ljubljani; takó se je gledé na vse slovanstvo vsemal in — vsaj po smerti svoji — dobil stolico za staroslovenščino na Dunaju. — „Auch etwas, was in Oesterreich noch zu wünschen ist, piše v svojih „Patriotische Phantasien eines Slaven"... Oesterreich herrscht über Slaven aller Dialekte... Billig sollte es daher auch alle bedenken. Und alle wären sie zugleich bedacht, wenn an der Wiener Universität neben der böhmischen und andern Sprachkanzeln auch eine für die altslavische Sprache errichtet würde, der alle heutigen Dialekte um so näher kommen, je näher man sie bis an ihren Ursprung verfolgen kann. Eben desswegen hat das altslavische für alle Slavisten ein gemeinschaftliches Interesse, für die österreichischen aber noch das besondere, dass es hierher zu Hause gehört, also Oesterreich die Pflege desselben nicht den depravierenden Händen der Russen überlassen sollte... Und nur in Wien, dem Zusammenflusse von Slaven aller Mundarten, würde eine solche Kanzel *linguae slavicae antiquissimae communis et ecclesiasticae*, wie sie Durich nennt, an ihrem wahren Platze und von allgemeinem Nutzen sein. Aus dieser Einrichtung, gut geleitet, könnte mit der Zeit in diesem Centro eine slavische Central-Akademie hervorgehen, zu der alle ausser diesem Centro schon jetzt bestehenden und noch zu errichtenden nur Filialen wären" (Kl. Schrift. pg. 61 — 70). — Te patriotične fantazije, ktere so tedaj Kopitarju pridobile mnogo prijateljev, so sedaj skoro že vse dejanjske in v veselem napredovanji.

Po slovanski učilnici v Parizu snovala se je takrat tudi v Rimu stolica za pismenstva in jezike slovanske, in tedanji papež je bil k sebi povabil Kopitarja v ta namen (Novic. 1844 št. 32); ali — ko se je pripravljaj na dolgo pot v Rim, podati se je moral na še daljo — v večnost. Pljučna sušica (jetika) mu je končala življenje. Ž njim nam je negodna smert vzela visoko učenega Slovana, pravijo Novice (l. 1844 št. 35), ktere niso častili samo učeni možje skorej cele Evrope, ampak še celó kralji in cesarji. — Bil je „*scientiarum academiae Berolinensis et Petropolitanae sodalis*". — Kakor papež Gregorij XVI, tako ga je že leto poprej počastil prusovski kralj Friderik Viljem IV. z viteškim redom za velike zasluge, in avstrijski cesar Ferdinand I. je poslalil pervega varha pridvorne knjižnice Dunajske z naslovom „dvorni sovétnik". —

Take poslavljevanja so bile tedaj še redke, torej res slavne. — „Europäische Celebrität“ imenuje Kopitarja Čop, „sagacissimus philologus, vir celeberrimus“ mu pravi Miklošič, „der grösste slavische Kritiker unseres Jahrhunderts“ časti ga Hanuš, „monstrum scientiarum“ preslavlja ga J. Grimm; in — prav res, dokaj je po svojem delovanji pripomogel J. Kopitar, da

„Misel se svéti in duh slovénski na zraku Evrope“.

Koseski.

Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednjej stopnji (3., 4., 5. šolsko leto) ljudske šole.

(Dalje.)

Tajanje in sterjevanje teles!

Poskus. a) Ako prinesemo led v toplo sobo, se začne spreminjati v tekočo vodo ali tajati.

Poskus. b) V plehasti žlici ogrevamo košček svinca nad plamenom lampice, čez nekoliko časa se staja.

Ako ogrevamo loj, vosek, žveplo i. t. d. opazujemo isto.

Zakon. Ako ogrevamo telesa, se tajajo.

Po zimi zmrzuje voda, stopljeni svinec se spet strdi, ko se ohlajeva, in isto opazujemo na stopljenem loji, vosku, žveplu i. t. d.

Zakon. Ako ohlajevamo kapljiva telesa, se strjujejo.

Poskus. c) V posodo napolnjeno z vodo držimo blizu površja vode košček loja, voska in železa, in ogrevamo posodo z lampico. V vodo utaknemo še toplomer, da opazujemo njeno toplino. Najpred se začne tajati loj pri 40° C.; vosek se taja pri 63°*); in železo se ne staja, če tudi voda vré.

Toplino, pri kateri se kako teló taja, imenujemo njegovo tališče.

Zakon. Tališča raznih teles so različna.

Tališče:

ledu je	0° C.	srebra	1000° C.
loja	40° "	bakra	1050° "
voska	63° "	litega železa	1200° "
cina	230° "	zlata	1250° "
svinca	335° "	kovanega železa	1600° "

Nektere kovinske zmesi se tajajo pri prav nizkih toplotah; takó se taja zmes iz 4 delov bizmuta, 1 d. svinca in 1 d. cina že pri 95° C. Take lehkotekočne zmesi rabijo kleparji za hitra spojila; n. pr. za spajanje pleha, iz katerega narejajo posode.

Poskus. d) Ako prinesemo sneg v toplo sobo, se začne tajati; in živo srebró toplomera, katerega utaknemo v sneg, kaže neprenehoma na 0°, dokler se ves sneg ne staja.

*) Rumeni vosek se taja pri 63° C., beli še-le pri 70° C.